

Brzemie białego człowieka – kolonializm w XIX wieku

Bibliografia:

- Źródło: Tomasz Pakuła, *Australijska gorączka złota*, dostępny w internecie: http://etraveler.pl/australijska-goraczka-zlota,artykul.html?material_id=500fb207fbaedd4654000000 [dostęp 13.09.2023].

Brzemie białego człowieka – kolonializm w XIX wieku

Poddanie się księcia Pangerana Dieponegoro, przywódcy powstania antyholenderskiego, generałowi Hendrikowi Merkusowi baronowi de Kock (28 marca 1830 roku), które zakończyło wojny jawajskie (1825-30)

Źródło: Nicolaas Pieneman, *Poddanie się Dieponegoro generałowi Hendrikowi de Kock (28 marca 1830 roku)*, domena publiczna.

Oś czasu – brzemie białego człowieka

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

” Tomasz Pakuła

Australijska gorączka złota

Historia 70-kilogramowej bryły złota, znalezionej w Ballarat półtora wieku temu, wciąż rozpala wyobraźnię perspektywą bogactwa, jakby to było wczoraj. 'Welcome Nugget', bo tak nazwano złoty samorodek, wart byłby dziś trzy i pół miliona dolarów!

Pierwsze wzmianki o znalezieniu złota w Australii sięgają roku 1814, ale prawdziwa gorączka złota rozpoczęła się na początku lat pięćdziesiątych dziewiętnastego stulecia, kiedy to na obrzeżach

niewielkiego Ballarat, w stanie Wiktorii, John Dunlop i James Regan znaleźli kilka uncji złota w pobliskim strumieniu. Zaledwie w kilka miesięcy do miasta zjechało ponad 20 tysięcy kopaczy znęconych szybką perspektywą wzbogacenia. Nie pomylili się. W ciągu kolejnej dekady Wiktorii dostarczyła jednej trzeciej światowego wydobycia złotego kruszcu w tamtym czasie!

Na skutek wieści o szczególnie zasobnych w złoto terenach do kraju zaczęły zjeżdżać tysiące imigrantów – przede wszystkim z Irlandii i Chin, a samo Ballarat zyskało światową sławę i przydomek 'Golden City'. Populacja stanu tylko w ciągu 2 lat zwiększyła się z 77 do 540 tysięcy mieszkańców.

Kopali niemal wszyscy owładnięci marzeniami o znalezieniu swojej własnej fortuny. Życie poszukiwacza złota nie należało jednak do łatwych. Tysiące ludzi opuszczało swoje domy rodzinne, zamieniając je na proste namioty na pustkowiu, nieoferujące żadnych wygód. Cały dobytek i narzędzia nosili na własnych plecach, jako że we wczesnym okresie gorączki złota nie było ani dróg, którymi mogliby dotrzeć do złotonośnych terenów, ani sklepów, w których mogliby się zaopatrzyć. Świeża żywność w osiedlach kopaczy była ograniczona do minimum. Główne składniki diety to chleb, baranina z solą i gorzka herbata. Brakowało wody mimo obecności strumieni, które wskutek intensywnego wydobycia stale były zmaćcone i zanieczyszczone błotem. Warunki sanitarne sprzyjały rozprzestrzenianiu się chorób.

Złote lata pięćdziesiąte przyniosły Australii pierwszą linię kolejową i pierwsze linie telegraficzne. Wyeksportowany do Anglii kruszec warty pół miliarda funtów pokrył wszystkie długi

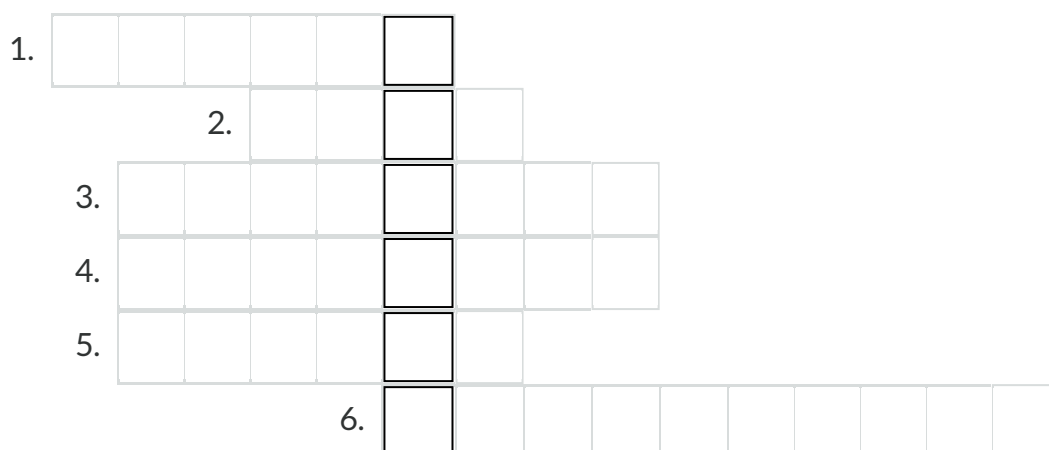
Korony Brytyjskiej i dał podwaliny pod jej ekspansję handlową na kolejnych pięćdziesiąt lat. W szczytowym okresie do skarbca w Melbourne każdego tygodnia wpływały dwie tony złota! Samo miasto w latach osiemdziesiątych XIX wieku stało się drugim największym (po Londynie) miastem Imperium Brytyjskiego i najbogatszym miastem świata.

Źródło: Tomasz Pakuła, *Australijska gorączka złota*, dostępny w internecie: http://etraveler.pl/australijska-goraczka-zlota,artykul.html?material_id=500fb207fbaedd4654000000 [dostęp 13.09.2023].

Zadania na rozgrzewkę

Ćwiczenie 1

Rozwiąż krzyżówkę. Wpisz w pierwszym wierszu imię królewicza, a w pozostałych – nazwiska słynnych odkrywców, a odgadniesz hasło.

1. ... Żeglarz
2. James ...
3. Ferdynand ...
4. Amerigo ...
5. Vasco ...
6. ... Diaz

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, kim był Krzysztof Kolumb. Sporządź krótką notatkę (1-2 zdania).

Ćwiczenie 3

Dopasuj nazwiska podróżników do ich osiągnięć.

Bartolomeo Diaz	pierwszy w historii opłynął Ziemię
James Cook	odkrywca drogi morskiej z Europy do Indii
Henryk Żeglarz	odkrywca między innymi Nowej Zelandii i Hawajów oraz wschodniego wybrzeża Australii
Amerigo Vespucci	od jego imienia wzięta nazwę Ameryka
Vasco da Gama	jako pierwszy dopłynął do Przylądka Dobrej Nadziei na południu Afryki
Ferdynand Magellan	w XV wieku popierał i finansował odkrycia geograficzne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nowe mapy świata

Ćwiczenie 4

Dopasuj definicje do pojęć.

mapa fizyczna

przedstawia morza i lądy, rzeki oraz ukształtowanie terenu

mapa polityczna

przedstawia państwa, ich granice, a także stolice

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Dopasuj, który akapit mówi o zmianach mapy fizycznej świata, a który o politycznej.

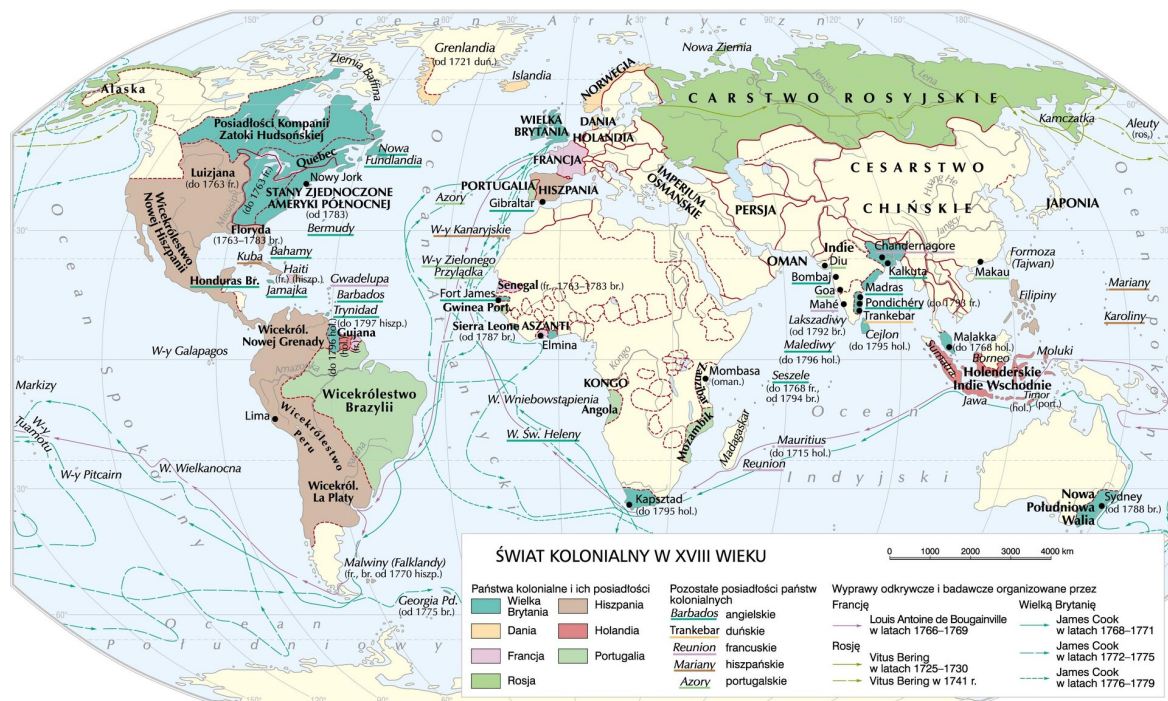
epoka wielkich odkryć geograficznych to koniec XV i XVI wiek. Odkrywanie kolejnych lądów trwało do początku wieku XX, a ostatnia była Antarktyda. Dziś dzięki satelitom wiemy dokładnie, jak wygląda ziemia, ale wciąż są miejsca, które nie utrzymują żadnych kontaktów z otaczającym światem

mapa fizyczna

z lekcji o wielkich odkryciach wiecie, że kontakty z tym światem niekoniecznie kończyły się dobrze dla tubylców. Odkrywczy chętnie włączali je do swoich państw i bezwzględnie wykorzystywali. Ten proces nazywamy kolonizacją. Trwał on przez kilka stuleci. Doprowadził do tego, że niemal cały świat został podzielony między państwa europejskie. Kolonie kupowano i sprzedawano, toczono też o nie wojny

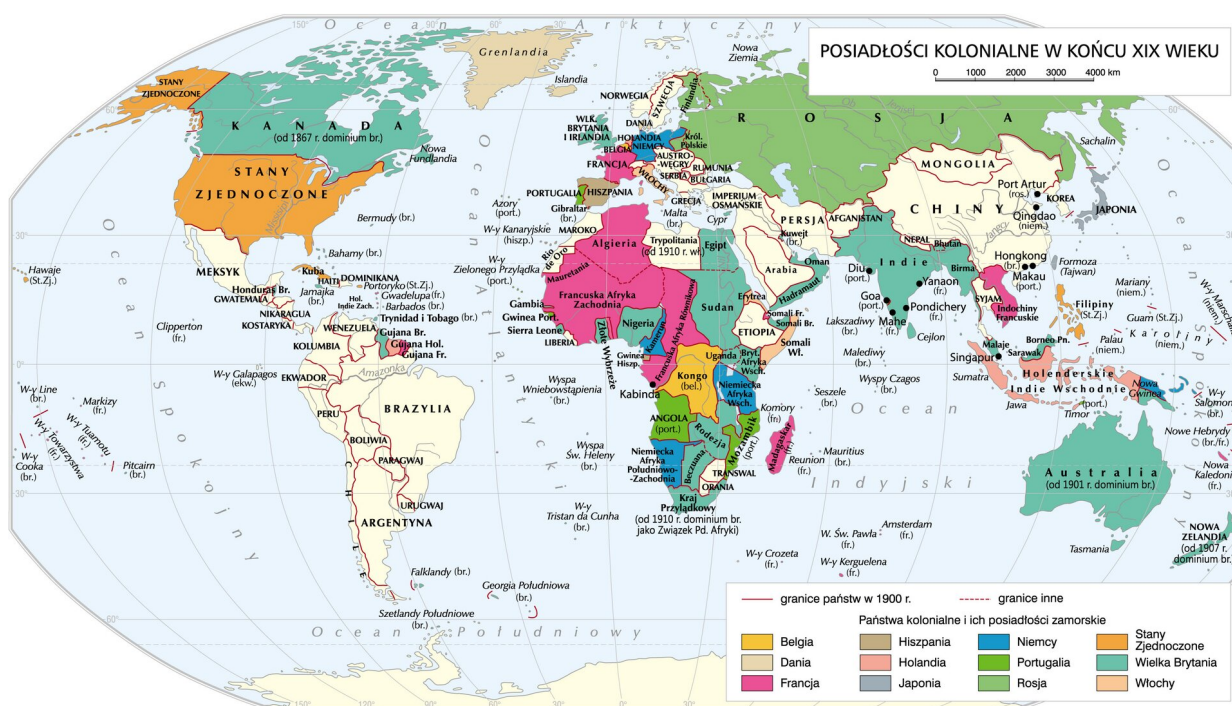
mapa polityczna

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Świat kolonialny w XVIII w.

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 4.0.

Świat kolonialny pod koniec XIX w.

Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z mapami: „Świat kolonialny w XVIII wieku” i „Posiadłości kolonialne w końcu XIX wieku” i zaznacz trzy największe imperia kolonialne na początku XIX wieku.

☐

Holandia

☐

Wielka Brytania

☐

Niemcy

☐

Francja

☐

Hiszpania

☐

Portugalia

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z mapami: „Świat kolonialny w XVIII wieku” i „Posiadłości kolonialne w końcu XIX wieku” i wskaż, które państwa utraciły swoją pozycję pod koniec XIX wieku.

☐

Portugalia

☐

Niemcy

☐

Wielka Brytania

☐

Francja

☐

Hiszpania

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Zapoznaj się z mapami: „Świat kolonialny w XVIII wieku” i „Posiadłości kolonialne w końcu XIX wieku” i wskaż, które państwa poszerzyły swoje zdobycze pod koniec XIX wieku.

☐

Francja

☐

Holandia

☐

Niemcy

☐

Hiszpania

☐

Wielka Brytania

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Zapoznaj się z mapami: „Świat kolonialny w XVIII wieku” i „Posiadłości kolonialne w końcu XIX wieku” i wskaż, który kraj stał się nowym państwem kolonialnym pod koniec XIX wieku?

☐

Wielka Brytania

☐

Niemcy

☐

Hiszpania

☐

Holandia

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Zapoznaj się z mapami: „Świat kolonialny w XVIII wieku” i „Posiadłości kolonialne w końcu XIX wieku” i wskaż, które państwo było największym imperium kolonialnym pod koniec XIX wieku?

☐

Francja

☐

Portugalia

☐

Wielka Brytania

☐

Niemcy

☐

Hiszpania

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 11

Zapoznaj się z mapami: „Świat kolonialny w XVIII wieku” i „Posiadłości kolonialne w końcu XIX wieku” i wskaż kontynenty najintensywniej kolonizowane w XIX wieku.

☐

Ameryka Północna

☐

Ameryka Południowa

☐

Australia

☐

Afryka

☐

Azja

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 1

Wyjaśnij, dlaczego o Imperium Brytyjskim mówiono, że nigdy nie zachodzi nad nim słońce.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Motywy podbojów kolonialnych

Ćwiczenie 12

Zastanów się, dlaczego państwa dążyły do posiadania kolonii. Czynników było wiele. Oto niektóre z nich. Do każdego dobierz odpowiedni opis.

korzyści gospodarcze

Europejscy misjonarze chcieli nawrócić ludność miejscową na chrześcijaństwo

prestż

Europejczycy chcieli poprawić warunki życia miejscowej ludności, dać im dostęp do oświaty, opieki zdrowotnej, środków higieny, komunikacji

korzyści militarne

dzięki poprawie warunków życia i rozwojowi medycyny w Europie gwałtownie wzrastała liczba ludności. Kolonie dawały zajęcie tym, dla których we własnym kraju zabrakłoby ziemi i środków do życia

misja cywilizacyjna

państwa, które miały kolonie, liczyły się na arenie międzynarodowej

problemy demograficzne

tubylcza ludność była tanią siłą roboczą

w koloniach zakładano bazy wojskowe. Pozwalało to bronić je przed atakiem ze strony innego mocarstwa i szybko tłumić bunt tubylców

w koloniach było mnóstwo bogactw naturalnych: złota, srebra, kamieni szlachetnych, a także węgla czy kauczuku (do produkcji gumy). Sprowadzano z nich też egzotyczne owoce, przyprawy i inne surowce

Ćwiczenie 13

Wskaż, na które aspekty kolonializmu wskazuje tekst z wprowadzenia do lekcji i tekst poniżej.

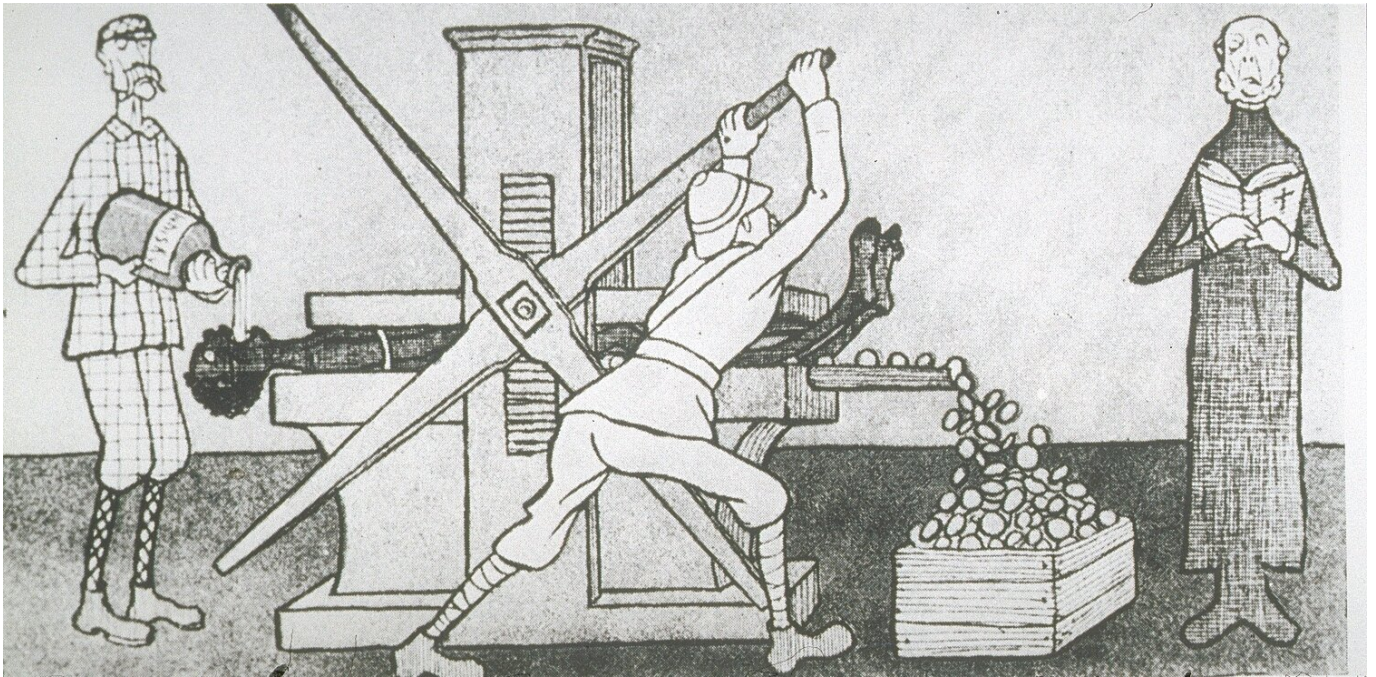
- ☐ Dzięki poprawie warunków życia i rozwojowi medycyny w Europie gwałtownie wzrastała liczba ludności. Kolonie dawały zajęcie tym, dla których we własnym kraju zabrakłoby ziemi i środków do życia.
- ☐ W koloniach było mnóstwo bogactw naturalnych: złota, srebra, kamieni szlachetnych, a także węgla czy kauczuku (do produkcji gumy). Sprowadzano z nich też egzotyczne owoce, przyprawy i inne surowce.
- ☐ Europejscy misjonarze chcieli nawrócić miejscową ludność na chrześcijaństwo.
- ☐ W koloniach zakładano bazy wojskowe. Pozwalało to bronić skolonizowane tereny przed atakiem ze strony innego mocarstwa i szybko tłumić bunt tubylców.
- ☐ Europejczycy chcieli poprawić warunki życia miejscowej ludności, zapewnić dostęp do oświaty, do opieki zdrowotnej, środków higieny, komunikacji.
- ☐ Tubylcza ludność była tanią siłą roboczą.
- ☐ Państwa, które miały kolonie, liczyły się na arenie międzynarodowej.

Ciemna strona kolonializmu

Choć kolonizatorzy nierzadko byli przekonani, że przyczyniają się do postępu cywilizacyjnego podległych sobie kolonii, kolonializm prowadził nie tylko do ich ekonomicznego wyzysku, ale oznaczał również przedmiotowe traktowanie miejscowej

ludności. Kolonizatorzy nie liczyli się ze zdaniem ani potrzebami ludności tubylczej. Lekceważyli tradycje i zwyczaje. Uważali się za lepszych, za reprezentantów wyżej rozwiniętej cywilizacji.

Oto niemiecka karykatura przedstawiająca postępowanie kolonistów brytyjskich w Afryce.

Niemiecka karykatura przedstawiająca postępowanie kolonistów brytyjskich w Afryce

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Ćwiczenie 14

Uzupełnij tabelę

Uzupełnij tabelkę i przypisz podane pojęcia do postaci przedstawionych na karykaturze przedstawiającej postępowanie kolonistów brytyjskich w Afryce

W tej kolumnie wpisz osoby widoczne na karykaturze	W tej kolumnie wpisz, co każda z tych osób uosabia

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

Na podstawie niemieckiej karykatury przedstawiającej postępowanie kolonistów brytyjskich w Afryce, wskaż, który z aspektów kolonizacji był najważniejszy zdaniem twórcy karykatury.

☐ korzyści militarne

☐ misja cywilizacyjna

☐ prestiż

☐ problemy demograficzne

☐ korzyści gospodarcze

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 16

Na podstawie niemieckiej karykatury przedstawiającej postępowanie kolonistów brytyjskich w Afryce, wskaż który z aspektów służył jako usprawiedliwienie.

☐ problemy demograficzne

☐ korzyści gospodarcze

☐ prestiż

☐ korzyści militarne

☐ misja cywilizacyjna

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 2

Wyjaśnij jednym zdaniem, co chciał przedstawić autor karykatury: 'Niemiecka karykatura przedstawiająca postępowanie kolonistów brytyjskich w Afryce',

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Dyskusja o kolonializmie

Ćwiczenie 17

Ustal, jaki metal występuje zarówno w karykaturze przedstawiającej niemieckich kolonistów w Afryce, jak i w tekście 'Australijska gorączka złota'.

Ćwiczenie 18

Co symbolizuje metal, który występuje w karykaturze przedstawiającej niemieckich kolonistów w Afryce, jak i w tekście 'Australijska gorączka złota'?

Ćwiczenie 19

Zauważ, że zarówno karykatura przedstawiająca niemieckich kolonistów w Afryce, jak i tekst „Australijska gorączka złota”? zwracają uwagę na te same aspekty kolonizacji. Jednak ich przesłanie jest inne. Zaznacz w tabeli stwierdzenia dotyczące karykatury oraz tekstu z wprowadzenia.

	Wprowadzenie	Karykatura
Ekspozuje pozytywne skutki kolonizacji.	☐	☐
Ekspozuje negatywne skutki kolonizacji.	☐	☐
Dostrzega ludność miejscową.	☐	☐
Skupia się wyłącznie na kolonistach.	☐	☐

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Łatwo zauważyć, że karykatura krytykuje nie tylko wyzysk ekonomiczny kolonii, ale także przedmiotowe traktowanie ludności miejscowej. Owo przedmiotowe traktowanie oznacza, że kolonizatorzy nie liczyli się ze zdaniem ani potrzebami

ludności tubylczej. Lekceważyli tradycje i zwyczaje. Uważali się za lepszych, za reprezentantów wyżej rozwiniętej cywilizacji.

Ćwiczenie 20

Opinie o skutkach kolonizacji były i są różne. Dopasuj skutki kolonizacji - negatywne i pozytywne - do kolonii i mocarstw kolonialnych.

Pozytywne dla kolonii

napływ bogactw

budowa dróg i kolei

siła polityczna i militarna

łupienie kraju

konieczność ponoszenia kosztów utrzymania kolonii

Pozytywne dla mocarstw kolonialnych

niszczenie miejscowej kultury

wyzysk ludności

rozwój edukacji i opieki zdrowotnej

Negatywne dla kolonii

Negatywne dla mocarstw kolonialnych

Polecenie 3

Zastanów się, jakie jeszcze można wymienić skutki kolonizacji.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 4

Napisz lub opowiedz o gorączce złota w Australii z punktu widzenia Aborygena (czyli rdzennego mieszkańca tego kraju).

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Podsumowanie

Co wiem?

W XIX wieku mocarstwa europejskie dążyły do posiadania kolonii w różnych częściach świata. Dawało im to różnorakie korzyści, np. bogactwa naturalne, tanią siłę roboczą. Największe imperium stworzyła Wielka Brytania. Ludność kolonizowana była traktowana przedmiotowo.

Co potrafię?

- Odróżnić mapę fizyczną od politycznej.
- Oceniać zdarzenia z różnych punktów widzenia.

Zapamiętaj!

W XX wieku kolonializm stał się przedmiotem ostrej krytyki. W latach sześćdziesiątych większość kolonii uzyskała niepodległość. Czy mocarstwa kolonialne powinny wynagrodzić swoim byłym koloniom wyrządzone krzywdy? Jeśli tak, to w jaki sposób? Jeśli nie, to dlaczego?